

Lyhyt vastaus Yläoutiselle, Ilmakunnakselle, Pursiaiselle ja Vartiaiselle

Anneli Anttonen, Jukka Pirttilä, Mikko Puhakka ja Roope Uusitalo

Kun talouspolitiikan arviointineuvosto perustettiin, yhtenä tavoitteena oli lisätä talouspolitiikasta käytävää keskustelua ja nostaa sen tasoa. Ainakin ensimmäinen tavoite näyttää toteutuneen. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen mediaseurannan mukaan arviointineuvoston viimeisestä raportista kirjoitettiin yhteensä 180 lehti-, televisio-, radio- tai nettijuttua. *Kansantaloustieteellisessä aikakauskirjassa* julkaistiin ensimmäisestä raportista yksi, toisesta kaksi ja nyt tästä kolmannelta peräti neljä kommenttipuheenvuoroa. Jos tämä eksponentiaalinen kasvuvauhti jatkuu, Aikakauskirjan pitää pian varata kommentteja varten kokonainen teemanumero.

Ilmeisesti arviointineuvoston raporttia myös luetaan suhteellisen laajasti. Jo tämän tähden raportin luettavuutta pitäisi kieltämättä saada parannettua. Kuten Heikki Pursiainen kommentissaan toteaa, raportti on nyky muodossaan liian pitkä. Useimmille toki riittää tiivistelmän lukeminen. Siinä ei kuitenkaan

mahdu kannanottoja kunnolla perustelevaan. Loppuosassa on siksi pyritty käsittelemään raportin teemoja perusteellisemmin. Myös taustaraportit kieltämättä ansaitisivat enemmän huomiota. Kaiken materiaalin puristaminen tiiviimpään muotoon ei kuitenkaan ole ihan helppoa. Lyhyen tekstin kirjoittaminen on usein vaativampaa kuin pitkän, eikä kertaalleen paperille asti päätyneitä ajatuksia hevin henno heittää pois, mutta otetaan kehittämis-kohteeksi.

1. Finanssipolitiikan arvioista

Arviointineuvoston tavoitteena on käyttää tutkimustietoa tehtyjen päätösten arvioimiseen. Ei tosin vaadi professorin pätevyyttä huomata, että hallituksen työllisyys- tai julkisen talouden tasapainottamistavoitteet eivät tule toteutumaan. Arviointineuvoston käyttämä mittari on hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa asettaman tavoitteen ja valtiovarainministeriön

Anneli Anttonen (anneli.anttonen@uta.fi) on sosiaalipolitiikan professori Tampereen yliopistossa, Jukka Pirttilä (jukka.pirttila@uta.fi) on kansantaloustieteen professori Tampereen yliopistossa, Mikko Puhakka (mikko.puhakka@oulu.fi) on taloustieteen professori Oulun yliopistossa ja Roope Uusitalo (roope.h.uusitalo@jyu.fi) on taloustieteen professori Jyväskylän yliopiston kauppar korkeakoulussa sekä talouspolitiikan arviointineuvoston puheenjohtaja.

ennusteen ero. Suunnilleen yhtä kauas maali jäisi vaikka ministeriön ennuste korvattaisiin minkä tahansa tutkimuslaitoksen ennusteella.

Kovin syvällistä analysointia ei tarvita myöskään huomatakseen, että julkisen talouden tasapainottamiseen pyrkivä hallitus kasvattaa julkista alijäämää tänä vuonna – riippumatta siitä tarkastellaanko suhdannekorjattuja vai -korjaamattomia lukuja. Edes Seija Ilmakunnaksen kommentissaan peräänkuuluttama *bottom-up* -lähestymistapa ei kuvaa muuta. Kun huomioidaan laskelmiin liittyvä epävarmuus, Valtiontalouden tarkastusviraston *bottom-up* ja *top-down* -laskelmien tuloksena syntyvä kuva on finanssipolitiikan virityksestä samanlainen; finanssipolitiikka muuttuu vuonna 2017 edellistä vuotta elvyttävämmäksi.

Arviointineuvoston ei tarvitse välttämättä olla samaa mieltä aikaisempien kannanottojen kanssa. Jos maailma muuttuu, käsitys oikeaan osuvasta politiikastakin saattaa muuttua. Keski-ikäiset professoritkin voivat joskus oppia jotain uutta. Silti esimerkiksi eri vuosina esittämämme finanssipolitiikkaa koskevat kommentit ovat olleet suhteellisen johdonmukaisia. Vuoden 2014 raportissa pidimme laman aikana tehtyjä finanssipolitiikan kiristyksiä tiukahkoina ja suositelimme sopeuttamistoimien lykkäämistä vuosille 2017 ja 2018. Vuoden 2015 raportissa kiittelimme hallituksen uskottavaa asteittaista sopeuttamisohjelmaa. Uusimmassa vuoden 2016 raportissa moitimme hallitusta oman ohjelmansa rikkomisesta ja alijäämän kasvattamisesta nykyisessä aikaisempaa paremmassa suhdannetilanteessa. Käsittääksemme nämä arviot edustavat aika perinteistä keynesiläistä valtavirtaa. Hauskaa kyllä, että tätä kommenttien sarjaa moitittiin vuosi sitten näkyvästi poljennoltaan vasemmistohenkiseksi. Uusin raportti taas heijastaa nettikommenttien

mukaan oikeistolaista talousajattelua. Tarkoitus on toki, että raportti heijastaa vain ajattelua ilman sen kummempia lisämääreitä.

2. Kilpailukykysojimus

Hiukan enemmän omalla alallaan arviointineuvoston raportti on kritisoidessaan hallituksen, tai pikemminkin valtiovarainministeriön, kilpailukykysojimuksen työllisyysvaikutuksia koskevia laskelmia. Samasta teemasta huomautimme myös edellisessä raportissa, mutta valtiovarainministeriön laskelmista löytyi edelleen joustoestimaatteja, jotka eivät sovi yhteen taloustieteellisen tutkimuksen kanssa. Siksi toisimme analyysin uudessa raportissa näyttäen yksityiskohtaisesti, miksi valtiovarainministeriön laskelmat menevät pieleen. Tässä kohtaa oli tarkoitus tehdä hiukan periaatteellisempikin huomautus. Ensinnäkin työllisyyden ja palkkojen muutosten korrelaatio on empiirisessä aineistossa yleensä positiivinen sekä aggregaattitasolla että toimiala- tai yritystasolla. Hyvinä aikoina sekä palkat että työllisyys kasvavat. Tämä ei tietenkään tarkoita, että työvoimakustannusten kasvulla olisi positiivinen vaikutus työllisyyteen vaan, että kahden muuttujan, vaikkapa työllisyyden ja työvoimakustannusten, välisen korrelaation perusteella ei voi päätellä mitään syy- ja seuraussuhteista. Poliitiikan vaikutusten arvioinnissa tarvittavia kausaalivaikutuksia voidaan estimoida vain aineistosta, jossa työvoimakustannuksissa on eksogeenista vaihtelua. Taloustieteellisissä aikakauskirjoissa pelkkiin ilmeisen endogeenisten muuttujien välisiin korrelaatioihin tai regressiomalleihin perustuvia vaikutusarvioita ei ole 1990-luvun jälkeen enää voinut julkaista. 2010-luvulla tämän pitäisi alkaa olla mahdotonta myös ministeriöiden laskelmissa.

Syy- ja seuraussuhteita on helpompi estimoida mikrotason aineistosta, koska aitoa usein työvoiman sivukulujen yksityiskohtiin liittyvää vaihtelua on helpompi löytää. Mikrotason analyysien tulosten yleistäminen makrotason politiikkasuositukseksi ei toki ole aivan suoraviivaista. Tästä olisimme voineet raportissa keskustella pitempäänkin, mutta teemasta puuttuu tutkimustietoa, jonka varassa tuollaista keskustelua olisi voinut käydä.

3. Toimivatko työmarkkinat

Juhana Vartiainen huomauttaa aiheellisesti kommenttipuheenvuorossaan, että kilpailukykyopimuksen aikaansaamilla palkkakustannusten alenemisilla ei pitäisi pitkällä aikavälillä olla mitään vaikutusta sen paremmin palkkoihin kuin työllisyyteenkään. Pitkän aikavälin tasapainon saavuttaminen saattaa tosin kestää huomattavan kauan, ja kilpailukykyopimus voi nopeuttaa sopeutumista pitkän aikavälin tasapainoon. Tästä olemme luonnollisesti samaa mieltä. Raportissa kilpailukykyopimuksen vaikutusten väliaikaisuutta kommentoidaan vain työvoimakustannusten osalta, mutta sama pätee luonnollisesti työllisyysvaikutuksiin.

Toisaalta Seija Ilmakunnas arvioi, että kantamme työmarkkinoiden toiminnasta on turhan tyly. Yksi seikka mihin hän kiinnittää huomiota on inflaation jääminen ennustettua pienemmäksi, mikä on nostanut reaali-palkkoja suunniteltua enemmän. Toisaalta aiemmin yliarvioitua inflaatiota ei ole otettu huomioon korvaavana tekijänä myöhemmissä työopimuksissa. Olennaista Suomen kannalta on kilpailukyky suhteessa muihin maihin, eikä ole selvää, kuinka paljon ennakoitua pienemmäksi Suomen inflaatio on jäänyt kuin kilpailijamaissa (joista monet ovat samassa rahaliitossa).

Ilmakunnas peräänkuuluttaa myös ehdotusta paremmin toimivaksi työmarkkinamalliksi. Katsomme, että mandaattimme on ennen kaikkea arvioida toteutunutta kehitystä, ei tarjota valmiita politiikkasuosituksia. Raportin luvussa 6 pohdimme toki sitä, millaisia piirteitä toimivissa malleissa todennäköisesti olisi. Viittaamme niissä makrovakauden säilyttäviin paikallisesti joustavampiin malleihin, joissa minimikorotuksia ei tulisi automaattisesti.

4. Tutkimus ja politiikka

Tutkimustietoa ja politiikka-analyysiä olemme mielestämme kohtuullisen onnistuneesti yhdistäneet työttömyysturvaa koskevassa osiossa. Tästä tosin suurin kunnia kuuluu neuvostolle taustaraportin kirjoittaneille Tomi Kyyrälle, Hanna Pesolalle ja Arne Rissaselle. Erinäisten yhteensattumien vuoksi arviointineuvoston teettämässä taustaraportissa julkaistiin ainakin parin akateemisen artikkelin verran uutta työttömyysturvaa koskevaa tutkimusta ennen kun niitä ehdittiin saada muualla julkaistua edes työpäpaperiversiona.

Toinen tema, jossa olemme mielestämme kohtuullisesti onnistuneet, on yliopisto-opetuksen ja politiikka-analyysin yhdistäminen. Arviointineuvoston raportista on saanut hyvää materiaalia ainakin julkistalouden kurssille. Systeemi toimii myös vastakkaiseen suuntaan. Taustaraporteista ensimmäisen työntekijän palkkausta koskeva tutkimus on osa Annika Nivalan väitöskirjaa ja tutkimus työvoiman kysyntäjoustoestimaattien harhoista on Jussi Huuskosen gradu.

5. Puuttuvia paloja

Kommentaattorit tekevät myös hyviä ehdotuksia lisäyksiksi raportin teemoihin. Yläoutinen huomauttaa että olisimme voineet huolellisemmin keskustella työttömien aktivoinnista määräraikaishaastatteluilla ja palkkatuen uudistuksista. Pursiainen kaipaa syvällisempää keskustelua perustulosta ja Vartiainen valtion omistajapolitiikasta, investoinneista sekä budjetin

ulkopuolisten rahastojen käytöstä näihin tarkoituksiin. Ilmakunnas usuttaa tekemään tutkimusta finanssipolitiikasta ja muistuttaa että olisimme voineet myös puhua kotihoidontuesta. Kaikki toiveet ovat hyvin perusteltuja, ja joihinkin ehkä pystymme tulevaisuudessa vastaamaan. Neuvoston tarkoitus ei kuitenkaan ole monopolisoida talouspoliittista keskustelua, joten näitä teemoja voisivat mieluusti perata muutkin. □